

**Анализ на акредитационните практики и
възможностите на дигитализацията за оптимизиране на процесите**
Иван Маламов

**Analysis of accreditation practices and
opportunities of digitalization to optimize processes**
Ivan Malamov

Abstract:

The contemporary era is characterized by a rapid surge towards digitization, which has led to sweeping technological advances that have fundamentally changed the way people learn, work, and live. It is undeniable that the education sector is also related to this trend, and in many aspects the quality of higher education is increasingly dependent on technology and how it is applied. Adapting the accreditation process to the digital age is an important step in this direction, but this transformation requires the use of modern tools so that accreditation procedures are flexible and adaptable to changing technologies, using new approaches and solutions. Identifying and dealing with the challenges and problems in the accreditation process is essential for improving its effectiveness, efficiency and transparency, which, in parallel with the technological possibilities of digitization, enables the maintenance of competitive and high-quality education in higher education institutions in the Republic of Bulgaria.

Keywords: accreditation process; digital transformation; higher education.

For contacts: Ivan Malamov, Vasil Levski National Military University, nvu@nvu.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Светът бързо се движи към цифровизация и технологичният напредък променя начина на живот, работа и учене. Образователният сектор не прави изключение и технологиите се превърнаха в неразделна част от съвременното образование. Дигиталната трансформация на образованието дава много възможности, но също така поставя нови предизвикателства и повдига важни въпроси за бъдещето на образованието. Акредитацията на висшите училища и техните програми е важна част от осигуряването на качеството на образованието и възниква острата необходимост да бъде адаптирана към цифровата ера. Дигиталната трансформация на образованието изисква нов подход към процесите на оценяване и акредитация, като се отчитат уникалните предизвикателства и възможности на новите технологии в обучението. Акредитационните процедури трябва да бъдат гъвкави и адаптивни към променящите се технологии и педагогически подходи. Наложително е идентифицирането и справянето с предизвикателствата и проблемите в процеса на акредитация в България за да бъде той подобрен и направен по-ефективен, ефикасен и прозрачен, използвайки именно цифровизацията и технологичните възможности. По този начин може да се гарантира, че висшите училища в страната предоставят висококачествено образование на своите студенти и отговарят на нуждите на други заинтересовани страни.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Някои от най-често срещаните трудности, проблеми и предизвикателства, които съпровождат процеса на акредитация, могат да се систематизират в три основни групи:

А. Стандарти и критерии, използвани от акредитиращата организация, могат да варират, както по време, така и институционално. Така Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА), в продължение на повече от 20 години четири пъти (т.е. на всеки следакредитационен период) променя критериалната система за оценяване на висшите училища което затруднява институциите да гарантират, че провеждайки политика за осигуряване на качеството на образованието по една критериална система, ще отговарят на изискванията на нововъдените критерии при следващата акредитация. От друга страна, част от стандартите и критериите за акредитация могат да остарееят с течение на времето, като не отразяват настоящите най-добри практики или развития в областта. По тези причини институциите ще бъдат затруднени да изпълнят изискванията на акредитиращите организации и следователно може да доведе до оценки, които не отразяват истинското качество на институцията.

Министерството на образованието и науката, институционално чрез критериите и индикаторите на Рейтинговата система за оценка на професионалните направления във висшите училища в България, поставя различни изисквания, въпреки че взема предвид и акредитационната оценка. По този начин, студентите и другите заинтересовани страни няма да могат обективно и ясно да преценят предимствата и недостатъците при сравняването на качеството на програмите, предлагани от различни висши училища.

Акредитацията в някои случаи може да намали автономията на висшите училища, тъй като от тях се изисква да спазват стандартите и критериите, определени от акредитиращата организация. В някаква степен това води до ограничаване способността на институциите да правят иновации и да отговарят на променящите се нужди на студентите и потребителите на кадри.

Съществува възможност (може би минимална), оценките за акредитация да бъдат непоследователни, като различните оценители прилагат стандартите и критериите по различни начини. Вследствие на различията при тълкуване и прилагане на изискванията на критериалната система се стига до противоречиви оценки и също да затрудни институциите да разберат какво трябва да направят, за да получат или да възстановят акредитацията си.

Чрез използване на дигитални технологии акредитиращите организации (в частност НАОА) могат да разработят стандартизирана система за събиране и обработка на данни за институциите, както и за оценка на висшите училища и научните организации спрямо общи стандарти и критерии. Със създаване на собствена или осигуряване на достъп до централизирана база данни с информация за висшите училища, акредитиращата организация ще събира и съхранява данни за всички образователни институции, включително информация за техните програми, курсове, академичен състав, материално-технически, информационни бази и ресурси. Събирайки тези данни по централизиран и стандартизиран начин, акредитиращата организация ще гарантира, че оценява

институциите по едни и същи стандарти и критерии, на базата на обработените данни и независимо коя организация извършва оценката.

Б. Липса на прозрачност, прояви на пристрастия и конфликт на интереси

Понякога се допуска процедурите по акредитация да не са достатъчно прозрачни, което затруднява висшите училища и научните организации да разберат изискванията и очакванията на акредитиращата агенция. Това може да доведе до объркване и разочарование, а също така е предпоставка да се снижи доверието и ползата от процеса на акредитация. Възможно е оценките на акредитацията да бъдат субективни и оценителите да внесат свои собствени пристрастия, мнения и виждания в процеса. Това неминуемо ще доведе до оценки, които не отразяват истинското качество на институцията или нейните програми.

Възможно е представители на акредитиращата организация да имат конфликт на интереси с институциите, които оценяват, например ако членове на постоянни комисии или експертни групи имат лични отношения с или към висшето училище, научната организация или основните звена, в които се провежда обучение по конкретно професионално направление. Това ще се отрази негативно на обективния начин на оценяване и ще подкопае доверието в процеса на акредитация.

Чрез дигитализация на процесите на акредитация, проблемите с прозрачността, пристрастността и конфликта на интереси следва да бъдат напълно или в голяма степен решени. Една единна система за цифрова акредитация, може да бъде проектирана така, че да елиминира субективизма на оценката чрез събиране и обработване на данни по последователен и систематичен начин. Оценяващата агенция ще е в състояние да направи по-точни и обективни оценки на висшите училища, гарантирайки безпристрастността на оценката.

Дигитализацията безспорно ще гарантира по-голяма обективност на оценките, като се предостави на акредитиращата организация достъп до данни в реално време. Данните биха могли да се използват за проследяване на представянето на институциите във времето и за идентифициране на тенденции и модели в техните програми, курсове и качеството на учебния процес, т.е. до динамичен анализ на процесите във висшите училища и научни организации. Като използват обработените данни за по-широко и задълбочено информироване, оценителите ще бъдат в състояние да направят по-точни и безпристрастни оценки на институциите, намалявайки риска от субективизъм.

Дигиталните инструменти успешно могат да се използват за автоматизиране на точкуването при оценка на институциите спрямо стандартите и критериите, използвани за акредитация, намалявайки риска от субективизъм в процеса на оценяване. (В новата критериална система за последваща институционална акредитация в Р. България, има количествени и качествени критерии по стандартите, но въобще липсва точкуване по критериите). Като предоставя на институциите обратна връзка в реално време, относно състоянието на тяхната оценка, както и всички препоръчани подобрения, чрез дигиталната система ще се гарантира, че институциите са информирани за всички проблемни области и могат да предприемат стъпки за справяне с тях и внасяне на подобрения, относно качеството на обучение, профила и квалификацията на академичния състав,

материално-техническата и информационна база и другите сектори и присъщи дейности на висшето училище или научната организация.

В. Управление на ресурси и обработка на данни

Акредитацията може да бъде ресурсоемък и отнемащ време процес и институциите да се затрудняват да разпределят необходимите ресурси, за да завършат самооценката, да се подготвят за посещението на място и да направят препоръчаните подобрения. Акредитацията изисква разходи за институциите, както по отношение на ресурсите, необходими за подготовка за оценката, така и за таксите, начислявани от акредитиращите организации. Това внася допълнителни материални затруднения в подготовката и провеждането на процедурите за акредитация за по-малки институции или програми.

С автоматизиране на определени аспекти от процеса на оценка, като събиране на данни, обработка и анализ, биха се спестили време и усилия, необходими за завършване на самооценката и подготовка за посещението на място, понижавайки общите разходи за процеса на акредитация. Използването на виртуални платформи, като видеоконференции или онлайн инструменти за сътрудничество, при или вместо посещение на място, също може да доведе до намаляване разходите и повишаване на ефективността. Акредитиращата организация може да използва дигитални платформи, за да предоставят на оценяваните институции насоки и обучение за най-добри практики за извършване на препоръчани подобрения, както и да предоставят техническа помощ и финансиране, за да помогнат на институциите да обновят своите съоръжения или ресурси.

Именно в посока дигитализиране на процесите по акредитация е предлаганата от НАОА нова методика за акредитация на професионалните направления/специалности от регулирани професии и изграждане на комплексна електронна информационна система за събиране на първични данни за професионалните направления на висшите училища.

С цел минимизиране отрицателния ефект на посочените по-горе трудности и проблеми в процедурите за акредитация, следва при изграждането на такава Единна дигитална система за акредитация (ЕДСА), същата да осигурява функционално всички основни процеси.

1. Събиране на данни. Висшите училища следва да събират и обработват данни, свързани с тяхната акредитация, като информация за техните програми, курсове, резултати, съоръжения, ресурси и операции. Данните следва да се събират с помощта на стандартизирани методи и формати, осигуряващи последователност и сравнимост между институциите.

2. Управление на данни. Системата би осигурила централизирано хранилище за съхранение и управление на данни, събрани от акредитираните институции. Това би позволило на акредитиращите организации да получат достъп до данните, от които се нуждаят, за да оценят институциите и да предоставят обратна връзка.

3. Анализ на данни. Системата следва да включва мощни инструменти за анализ, които ще позволят на акредитиращата организация да анализират данни от множество институции и да идентифицират тенденции и модели. Акредитиращите организации ще имат възможност да вземат информирани

решения относно качеството на институциите и да предоставят целенасочена обратна връзка относно областите за подобрене.

4. Автоматизация на процеса. Системата следва да автоматизира ключови аспекти на процеса на акредитация, като събиране и управление на данни, планиране на посещения на място и проследяване на напредъка и препоръките.

5. Сътрудничество. Системата би дала възможност за сътрудничество между институции, акредитиращи организации и други заинтересовани страни, позволявайки споделяне на информация и най-добри практики.

Целесъобразно е Единната дигитална система за акредитация да включва основните модули:

1. Събиране на данни и обработка: инструменти и шаблони за събиране и обработка на данните за висшите училища, включително информация за техните програми, курсове, резултати, съоръжения, ресурси и операции.

2. Качествена оценка и количествена оценка: инструменти и алгоритми за оценка на данните, както и табло за показване на резултатите от оценката.

3. Препоръки и обратна връзка: инструменти за генериране и предоставяне на обратна връзка, както и ресурси, които институциите да използват при прилагането на препоръчаните промени.

4. Библиотека с ресурси: база данни с ресурси с възможност за търсене, както и възможност за качване и споделяне на нови ресурси.

5. Управление на потребителите: инструменти за създаване и управление на потребителски акаунти, както и възможност за присвояване на роли и разрешения на различни потребители.

6. Анализ и отчитане: инструменти за генериране на отчети, както и табло за визуализиране на резултатите.

7. Комуникация и сътрудничество: функции като съобщения, споделяне на файлове и видеоконференции, включително инструменти за обмен на информация и обратна връзка, както и инструменти за планиране и провеждане на посещения на място.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, цифровизацията на процеса на акредитация има потенциала да се справи с голяма част от ограниченията и предизвикателства, възникващи в традиционния начин на оценяване на висшите училища и научни организации, включително и тези, свързани със субективността и непрозрачността в акредитационните процедури. Използването на дигитални технологии е предпоставка и възможност процесът на акредитация да бъде качествено трансформиран в по-всеобхватен, точен и ефективен, което позволява по-пълна оценка на институциите и високо качество на висшето образование като цяло.

ЛИТЕРАТУРА

1. Alenezi, M. (2023). Digital learning and digital institution in higher education. *Education Sciences*, 13(1), 88. Извлечено от <http://dx.doi.org/10.3390/educsci13010088>

2. Fesenko, T., Ruban, I., Karpenko, K., Fesenko, G., Kovalenko, A., Yakunin, A., & Fesenko, H. (2022). Improving the decision-making model in the processes of external

quality assurance of higher education. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 1(3), 74-85. Извлечено от https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4067786

3. Jegham, H. (2022). Digital transformation in higher education: Towards a comprehensive and an agile framework, case of two emergent countries. *Journal of Educational and Social Research*, 19(3), 2280-2306. Извлечено от https://www.researchgate.net/publication/361277636_Digital_Transformation_In_Higher_Education_Towards_A_Comprehensive_And_An_Agile_Framework_Case_Of_Two_Emergent_Countries

4. Kumar, P., Shukla, B., & Passey, D. (2021). Impact of accreditation on quality and excellence of higher education institutions. *Investigacion Operacional*, 41, 151-167. Извлечено от https://www.researchgate.net/publication/350108789_Impact_of_Accreditation_on_Quality_and_Excellence_of_Higher_Education_Institutions

5. Mandavkar, P. (2019, October). Reform process in higher education and need of assessment and accreditation. *SSRN Electronic Journal*. Извлечено от <https://doi.org/10.2139/ssrn.3472356>

6. Toprak, M., Bayraktar, Y., Erdogan, A., Kolat, D., & Şengül, M. (2019). Developing a tool for quality and accreditation of a new generation university in the digitalized society: The case of a thematic-technical university. *Economics*, 7, 69-89. Извлечено от <https://doi.org/10.2478/eoik-2019-0017>